

MALVIK KOMMUNE
LANDBRUKSAVDELINGEN

Vår dato
11.03.2004
Vår saksbehandler
Johan Forbord 73 97 20 88

Vår referanse
04/00539-004/V62
Deres referanse

Landbruksdepartementet
PB 8007, Dep

0030 OSLO

Landbruksdepartementet	
Saksnr.: 2003 101708 - 157	Doknr.:
Mottatt: 16 MAR 2004	
Saksbehl.: ASR/JUR/VSG	Ark.: 40
Kopi:	Avskr.:

ODELSLOVEN - HØRINGSUTTALELSE

Formannskapet i Malvik kommune har behandlet odelslovens høringsuttalelse i møte 09.03.04.
Utskrift av sak 13/04 er vedlagt.

Med hilsen

Johan Forbord
jordbrukssjef

Postadresse
Malvik kommune
Postboks 140
7551 HOMMELVIK

Telefon
73972000

Telefaks
73972001
73972051 (teknisk)
73972161 (undervisning)
73972151 (kultur)

Bankgiro: 4218.07.50309 **Bankgiro skatt:** 7855.05.16631

Org.nr.: 971 035 560

E-postadresse: postmottak@malvik.kommune.no

MALVIK KOMMUNE

SAMLET SAKSFRAMSTILLING

UTV.SAKSNR.	UTVALG	MØTEDATO
0013/04	Formannskapet	09.03.04

Arkivsaksnr.: 04/00539
Arkivkode: V62

Saksbehandler: Johan Forbord

ODELSLOVEN - HØRINGSUTTALELSE

Vedlegg:

1. Høringsbrev
2. NOU 2003:26 – Om odels- og åsetesretten

Saksopplysninger:

Odelslovutvalget på 9 medlemmer ble oppnevnt ved kongelig resolusjon 21. september 2001 for å evaluere virkninger av og fremme forslag til endringer i odelsloven. Høringsdokumentet, NOU 2003:26, er sendt ut til en rekke høringsinstanser, blant annet kommunene. Høringsfristen er 1. juli 2004.

Utvalgets mandat-----

Utvalgets mandat var å vurdere odelsretten i forhold til de landbrukspolitiske mål som er nedfelt i Innst. Nr 167 (1999–2000) og St.meld. nr 19 (1999-2000). Utvalget er særlig bedt om å vurdere:

- om kretsen av odelsberettigede bør innskrenkes.
- Om løsningsfristen bør bli kortere.
- Virkningene av odelslovens regler for kvinners situasjon i landbruket.

Videre ber departementet om at utvalget vurderer blant annet:

- om odelsloven medfører en konservering eller ”lukking” av landbruksnæringen.
- hvordan odelsloven innvirker på lokalt eierskap.
- hvordan odelsloven påvirker bosettingen.

- om det er mulig å utforme en formålsbestemmelse i odelsloven, særlig med bakgrunn i ønsket om å tydeliggjøre kriteriene for vurdering av søknader om odelsfrigjøring og om fritak for bo- og driveplikt.
- Hvilke eiendommer som ut fra sitt ressursgrunnlag skal være odlingsjord.

Gårdsalg og landbrukspolitikken----

I dag omsettes anslagsvis 20 prosent av landbrukseiendommene utenfor familien, men andelen er økende. Videre overtas i underkant av 40 prosent av gårdsbrukene av den best odelsberettigede. Dette skyldes trolig først og fremst at inntjeningen i landbruket har gått ned, men også at de odelsberettigede i større grad enn tidligere velger ut fra egne interesser. I den forbindelse er det nok større aksept fra familie og lokalsamfunn i dag enn tidligere for at den odelsberettigede skal kunne velge bort landbruksyrket til fordel for annet. Videre spiller antagelig fraværet av fagmiljø samt lite ferie og fritid en ikke ubetydelig rolle for rekrutteringen, særlig til husdyr- og heltidsbruk. I landbrukspolitikken er det ved flere anledninger uttalt at det er ønske om å redusere antall bruk i landet for å styrke de gjenværende og skaffe et mer robust og bærekraftig landbruk. I dag er det en relativt stor andel leiejord, og det er uttalt at råderetten over jorda er større ved eierskap. I etterkrigstiden er det grunn til å anta at overføringene innen landbruket har vært medvirkende til å opprettholde relativt små driftsenheter i Norge. Med de rammevilkår jordbruket hadde fra 1950-tallet og frem til 1950-tallet var behovet for bruksrasjonalisering således ikke så stort. I tillegg er det nok slik at bøndene selv har lagt større vekt på langsiktighet og livsvilkår fremfor høy inntekt. Prisreguleringen har utvilsomt bidratt til å dempe omsetningen av landbrukseiendommer, blant annet ved at en del eiere ikke ville fått tilstrekkelig igjen ved salg av gården for å kjøpe seg en bolig et annet sted.

Om odelsloven-----

Odelsloven er endret en rekke ganger. Ved gjeldende odelslov må eiendommen vært i samme slekt i minst 20 år for å bli odlingsjord. Odelsretten er begrenset til eiendom som besteforeldre har eid med odel. Fristen for å benytte sin odelsrett i dag er 1 år etter stadfesting av hjemmelsoverføringen. Eldre søsken går foran yngre med seg og sine barn. Menn født før 1. januar 1965 har bedre odelsrett enn sine søstre, mens menn født i 1965 eller senere er likestilt med sine søstre. Kjøper av odelseiendom må bosette seg på eiendommen innen ett år etter tinglysning av skjøtet, og deretter bebo og drive eiendommen i minst 5 år. Ved erverv av eiendom ved odels søksmål er det 10 års bo- og driveplikt. Arealkravet til en odelseiendom i dag 20 dekar dyrket mark.

Om odelslovens virkninger-----

Odelsretten er en viktig del av vår rettslige kulturarv, men dette gir seg selv ikke tilstrekkelig grunnlag for å opprettholde odelsloven i våre dagers samfunn. Det kan pekes på en rekke fordeler ved odelsretten – noen rimelig sikre, andre er av en slik art at det er vanskelig å føre noe eksakt bevis for de samfunnsmessige gunstige virkninger. På den annen side kan det pekes på at odelsretten i en del henseender volder problemer slik at konflikter oppstår. Imidlertid er det også utvilsomt slik at odelsretten løser en del potensielle konfliktspørsmål og dermed bidrar til å forebygge konflikter. Det er ingen klare skiller for bondefamilien mellom arbeidsplass og hjem, og mellom arbeidstid og fritid. Dette styrker naturligvis tilknytningen til gårdsbruket. Spørsmålet er om odelsloven bidrar til å styrke denne tilknytningen. Etter nærmere

undersøkelser tyder det på bedre avkastning av gårdsdriften på gårder der eieren har tatt over eiendommen med odelsrett i forhold til eiere uten odelsrett. Dette beror mye på at eieren har vært forberedt på overtakelsen i lang tid, at han har vokst opp på bruket og i fagmiljøet og dermed har fått erfaring, interesse og godt innblikk i yrket på et tidlig tidspunkt. Til odelsretten er det knyttet sterke tradisjonelle oppfatninger om at gården skal gå videre til neste generasjon, helst i bedre stand enn da den ble overtatt. Det er grunn til å tro at bo- og driveplikten har hatt betydning for å opprettholde småskalajordbruket. Det er tidligere pekt på verdien av lokalt eierskap til naturressursene som kan bidra til bosetting og vitalitet i lokalsamfunnet og at det også i fremtiden tilstrebes eierformer hvor dette er hovedregelen.

Åsetesretten-----

Utvalgets flertall bemerker at åsetesretten i dag har en begrenset betydning vedrørende eierskifter i landbruket. Når det gjelder åsetesrettens betydning ved en eventuell opphevelse av odelsretten, viser flertallet til at denne da vil avta ytterligere ved at man ikke lenger vil få samvirket mellom odels- og åsetesrett med hensyn til pris, ved vanlige generasjonsskifter. Ytterligere er det slik at eiendommer av næringsmessig betydning i landbruket, i praksis ikke omfattes av åsetesretten, i og med at disse eiendommene i det alt vesentlige overdras mens eieren fortsatt er i live. Det er først og fremst dersom eieren dør uventet (før pensjonsalder) at åsetesretten får betydning.

Om odelsloven skal opprettholdes---

Utvalgets flertall (7 medlemmer) uttaler at de er klar over at odelsloven gir enkelte uønskede virkninger. Det avgjørende etter flertallets mening er at odelsloven utvilsomt gir flere og tyngre samfunnsmessige gunstige, enn ulemper. Det vises særlig til desosiale verdier i tilknytning til de holdninger og langsiktige målsettinger som preger yrkesutøverne i landbruket, herunder i relasjon til spørsmålet om likestilling og bedre landbruksdrift. Videre vil Utvalgets flertall peke på at de uheldige virkningene av odelsloven, slik den fremstår i dag, vil bli vesentlig redusert ved de endringene som Utvalget har foreslått. Flertallet mener ut fra en totalvurdering at odelsloven også i fremtiden vil være et viktig instrument for å sikre langsiktighet og stabilitet i næringen, samt å medvirke til samfunnsmessig ønskede virkninger. Flertallet ønsker etter dette at odelsretten skal bestå.

Utvalgets mindretall (2 medlemmer) mener at det ikke lar seg forsvare at 80 % av gårdsbrukene skal være odelsjord. Det vil si at det gjennom fødsel er en snevrere krets av personer med en fortrinnsrett til disse verdier. Etter mindretallets oppfatning kan de hensyn som ligger bak odelslovens bo- og drivepliktregler like godt ivaretas gjennom konsesjonslovsystemet. Mindretallet innrømmer at odelsretten har gunstige effekter, men at disse ikke kan være tilstrekkelige til å rettferdiggjøre bruddet på likestillingsprinsippet.

Konkrete forslag til lovendringer-----

For det tilfelle at odelsretten skal opprettholdes, har Odelslovutvalget fremmet en rekke forslag til lovendringer. Dette er i stor grad forslag til modernisering av loven for å bringe den i samsvar med dagens landbrukspolitiske mål og praktiske behov. I den forbindelse nevnes særlig:

- økning og klargjøring av grensen for hvilke eiendommer som er odlingsjord . Et flertall på 6 medlemmer vil høyne arealkravet slik at det som hovedregel kreves 50 dekar dyrket jord, mens mindretallet på 3 medlemmer foreslår at grensen settes ved 30 dekar.
- forkortelse av den alminnelige løsningsfristen til seks måneder.
- adgang til å kreve at de odelsberettigede innen to måneder tar standpunkt til om de ønsker å overta eiendommen, og i motsatt fall, adgang for eieren til å avhende eiendommen uten at den senere kan løses av de odelsberettigede.
- innføring av full likestilling mellom kjønnene, uavhengig av fødselsdato, samt som hovedregel mellom adoptivbarn og barn født innenfor og utenfor ekteskap.
- åpning for at samboende skal kunne samodle og at også samboende skal være beskyttet ved den odelsberettigedes død.
- utvidelse av adgangen til å nekte odelsløsning hvor dette vil virke urimelig, herunder i situasjoner hvor samiske rettstradisjoner gjør seg gjeldende.

Foreslås uendret-----

- utvalgets flertall (5) **vil beholde** odelskretsen, mens mindretallet (4) vil beskjære den til barn av foreldre som har eiet eiendommen med odelsrett.
- 4 medlemmer av utvalget mener at bo-og drivepliktsreglene fortsatt bør ha sin hjemmel i odelsloven, mens de øvrige medlemmer (4) mener at reglene bør plasseres i konsesjonsloven.

I tillegg har Utvalget fremmet en rekke forslag til forenklinger og klargjøringer av loven for å oppnå en høyere grad av forutberegnelighet samt prosessbesparelser.

Vurdering:

Odelslovutvalget har lagt ned et omfattende og viktig arbeid gjennom NOU-2003:26- Om odels- og åsetesretten. Det er klart positive og negative effekter av odelsloven.

Det er imidlertid en kjennsgjerning at landbruket har endret seg enormt siden 50-tallet, selv om landbrukspolitikken har bidratt til konservering av antall gårdsbruk gjennom økonomiske virkemidler over jordbruksavtalen med relativt bra støtte til mindre bruk i forhold til større bruk.

Ja eller nei til å overta-----

Gårdsdrift setter mange krav til en bruker for å gi et tilfredsstillende økonomisk utkomme, dersom gårdsbruket er eneste levevei. Dette er ofte tungt fysisk arbeid, lange arbeidsdager, reduserte muligheter for ferie- og fritid, god teknisk innsikt, god faglig kunnskap, utholdenhet med mer. Dette kan ha medvirket til at mange kvinner kviet seg for å benytte sin rett til å overta odelsgården. Det må imidlertid anses som en absolutt fordel at livsledsageren også er delaktig eller har interesse for gårdsdrift. Likestilling er jo innført for kvinner uten brødre født før 1965, og det er denne gruppen som nå i utgangspunktet er i ferd med å overta odelseiendommer. Kvinner med brødre født før 1965 forskyves i odelsrekkefølgen av disse. Ut i fra en helhetsvurdering er det storparten av eldste døtre i søskenflokkene i dag og fremover som har muligheten til overta odelseiendommen, isolert sett ut i fra likestillingsprinsippet. Derfor kan ikke dette anses å være av særlig stor betydning. Det er imidlertid mange andre viktige faktorer i dag som påvirker beslutningen om å overta odelsgården.

Gården som boplass og avkastningsverdi-----

Antall gårdsbruk i drift i landet går stadig nedover (8 bruk pr. dag nå), selv om mesteparten av jorda fortsatt er i drift av andre bruk. Hevingen av konsesjonsgrensen til 100 dekar (herav maks. 20 dekar dyrket) oppfattes som et signal om at mange ønsker å bo på et småbruk, selv om de ikke skal ha dette som en levevei. Tiden har vist at også større bruk leies bort eller har en minimal økonomisk betydning for bondefamilien, men at gården er først og fremst en boplass. Erfaring har vist at det ved salg av småbruk og mindre gårdsbruk gjennom konsesjonsbehandlingen ofte aksepteres en relativt høy pris på grunn av at det legges relativt mer vekt på boverdien enn avkastningsverdien, spesielt i sentrale strøk. I odelsloven må det nå etter hvert klarere defineres arealkrav til en odelseiendom i tråd med landbrukspolitikken for øvrig.

Forutsigbarhet-----

For en odelseiendom er det ideelle tidlige planlegging av eiendomsoverdragelse, slik at kjøperen kan forberede seg i god tid. Dette er ikke alltid så enkelt, da det her er mange faktorer som kommer inn. Ofte kan det være yngre søsken som anses langt bedre for å drive eiendommen, men for foreldre vil det nok naturligvis være en belastning å fravike odelsrekkefølgen i barneflokk. Kanskje dette er blant de minst gunstige effekter ved odelsloven. Ikke sjelden oppstår det situasjoner som framskynder overdragelse av gården, og da er det viktig med rask avklaring om hvem som er aktuell for å overta.

Rådmannens innstilling:

Rådmannen slutter seg til Odelslovutvalgets forslag til endringer i odelsloven, slik det fremgår i NOU 2003:26 bortsett fra følgende merknader:

1. Arealgrensen for odelsjord bør heves til 50 dekar dyrket jord.
2. Likestilling anses å være ivaretatt for fremtiden gjennom gjeldende lovverk. Det er mange andre viktige og avgjørende faktorer som har betydning for kvinners valg om å overta odelseiendommen.

Behandling/vedtak i Formannskapet den 09.03.04 sak 0013/04

Behandling:

Walseth fremmet følgende forslag som alternativ til innstillingas punkt 1: Arealgrensen for odelsjord opprettholdes, det vil si 20 dekar dyrket jord.

Refseth fremmet følgende forslag som alternativ til innstillingas punkt 1: Arealgrensa for odelsjord bør heves til 30 dekar dyrket jord.

Lund fremmet følgende forslag til endring av innstillingas punkt 2: Siste setning i innstillinga strykes.

Avstemming vedr. innstillingas punkt 1:

Innstillinga fikk 2 stemmer.

Deretter ble Refseths forslag satt opp mot Walseths forslag. Refseths forslag ble vedtatt med 5 mot 2 stemmer som ble avgitt for Walseths forslag.

Avstemming vedr. innstillingas punkt 2:

Lunds forslag ble enstemmig vedtatt.

Vedtak:

Rådmannen slutter seg til Odelslovutvalgets forslag til endringer i odelsloven, slik det fremgår i NOU 2003:26 bortsett fra følgende merknader:

1. Arealgrensen for odelsjord bør heves til 30 dekar dyrket jord.
2. Likestilling anses å være ivaretatt for fremtiden gjennom gjeldende lovverk.

Utskrift til:

Johan Forbord for oppfølging

Rett utskrift bekreftes

Hommelvik, 10.03.04

Johan Forbord